

**Guia
per al respecte
a la diversitat de creences
en l'àmbit funerari**

© Generalitat de Catalunya

Primera edició: maig 2008
Dipòsit legal:

Coordinació de l'edició, disseny i producció:
Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions
Impressió:

Índex

1	Presentació	5
2	Els drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència	7
3	Fitxes informatives sobre pràctiques funeràries i peticions de les diverses opcions religioses i de pensament	11
	Església Catòlica	13
	Esglésies evangèliques o protestants	15
	Judaisme	17
	Islam	21
	Església Adventista del Setè Dia	25
	Esglésies ortodoxes	27
	Budisme	29
	Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies	31
	Fe bahà'í	33
	Hinduisme	35
	Sikhisme	39
	Testimonis Cristians de Jehovà	41
	Religiositat popular xinesa	43
	Cerimònies laiques	45
	Quadre resum de les fitxes informatives	46
4	Els límits legals	51
5	Suggeriments i propostes d'actuació	55
	Principis d'actuació	55
	Recomanacions generals	56
	Recomanacions relatives a la sala de cerimònies	57
	Recomanacions relatives a la sala destinada al rentat ritual del difunt	58
	Recomanacions relatives a fèretres i símbols	59
	Recomanacions relatives a algunes pràctiques concretes	59
	Altres recomanacions	60

1

Presentació

La diversitat de creences i d'opcions de pensament, de consciència i de religió ha existit sempre a Catalunya. Però avui s'ha fet més evident: la mobilitat de les persones per raons de treball, les possibilitats d'elecció del lloc de residència i la immigració són alguns dels factors que han incrementat la pluralitat en la nostra societat.

L'àmbit funerari és especialment sensible a aquest pluralisme religiós i de pensament, ja que la religiositat i les conviccions emergeixen de manera molt intensa davant la mort de les persones properes. S'hi afegeix el fet que cada cerimònia funerària de comiat adquireix un to molt personal, segons cada família i cada entorn humà i espiritual; les possibilitats dels rituals són molt àmplies, i les demandes són molt concretes en cada cas.

Garantir la realització dels ritus funeraris propis de les diverses opcions i cultures pot ser una tasca complicada i, de vegades, difícil d'encaixar amb algunes infraestructures i tradicions del nostre país. Tanmateix, és una tas-

ca important que cal intentar portar a terme en la mesura que es pugui i sempre que no impliqui l'incompliment de les lleis democràtiques de què ens hem dotat.

Aquesta guia neix, doncs, de la voluntat d'oferir un suport a totes les persones que treballen en l'àmbit funerari. Específicament, és una guia que vol donar a conèixer les pràctiques funeràries i les creences que són presents avui en la nostra societat i, al mateix temps, oferir unes eines que puguin ser útils a l'hora de gestionar aquesta diversitat en l'àmbit de les empreses funeràries.

Per a l'elaboració d'aquest document ha estat fonamental l'aportació de diversos equips de treball, coordinats per la Direcció General d'Afers Religiosos. Destaquen el Gremi d'Empresaris de Serveis Funeraris de Catalunya; l'equip universitari d'Investigacions en Sociologia de la Religió de la Universitat Autònoma de Barcelona, que ha realitzat la recerca necessària; els responsables de les entitats religioses, i la Lliga per la

Laïcitat. Agraïm la col·laboració i l'esforç de totes aquestes persones.

La guia s'estructura en quatre parts. La primera és un resum de la normativa vigent relativa als drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència, en aquells aspectes relacionats amb el respecte a les creences i a les conviccions religioses en l'àmbit funerari. La segona consisteix en una sèrie de fitxes que, de forma sintètica, presenten les característiques i les peticions principals de les diverses opcions religioses i de pensament que es poden posar de manifest als tanatoris. La tercera part recull el marc jurídic al qual s'han d'ajustar les pràctiques funeràries i que marca els límits dels drets de llibertat religiosa i

de pensament. I la part final vol oferir un recull de possibles actuacions als tanatoris, a partir de la constatació de les bones pràctiques ja existents.

Moltes de les propostes que conté aquesta guia s'inspiren en iniciatives que ja s'estan duent a terme en l'àmbit funerari a Catalunya, gràcies al bon criteri dels professionals. Desitgem que la difusió d'aquests coneixements i d'aquestes actuacions sigui d'utilitat tant per a les persones que treballen i que presten els seus serveis en els tanatoris com per a les que s'hi reuneixen per la mort d'un ésser estimat.

Josep-Lluís Carod-Rovira

Vicepresident
de la Generalitat de Catalunya

2

Els drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència

El dret a la llibertat religiosa, de la mateixa manera que el dret a la llibertat de pensament i de consciència, va ser reconegut, l'any 1948, per la Declaració universal dels drets humans en el seu article 18: "Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret comporta la llibertat de canviar de religió o de convicció i la de manifestar-les individualment o en comú, en públic i en privat, mitjançant l'ensenyament, la predicació, el culte i l'acompliment de ritus".

Aquests principis van ser ratificats per la Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea (Consell Europeu, desembre de 2000). A l'article 10, sobre la llibertat de pensament, de consciència i de religió, s'hi especifica que "tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió. Aquest dret implica la llibertat de canviar de religió o de conviccions, així com la llibertat de manifestar la seva religió o les seves conviccions individualment o col·lectivament, en públic o en privat, a través del culte, l'ensenyament,

les pràctiques i l'observança dels ritus".

La Declaració sobre l'eliminació de totes les formes d'intolerància i de discriminació fundades en la religió o en les conviccions (Assemblea General de les Nacions Unides, 25 de novembre de 1981) estableix a l'article 6 que el dret de llibertat de pensament, de consciència, de religió o de conviccions comprèn, entre d'altres, la llibertat de practicar el culte o de celebrar reunions en relació amb la religió i les conviccions, i de fundar i mantenir llocs per a aquestes finalitats, i també la llibertat de celebrar festivitats i cerimònies de conformitat amb els preceptes d'una religió o convicció.

En l'àmbit espanyol, la Constitució, a l'apartat primer de l'article 16, garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

La Llei orgànica de llibertat religiosa de 5 de juliol de 1980 va es-

tablir el marc legal en què es podia exercir aquest dret. A l'article segon s'estableix que la llibertat religiosa i de culte garantida per la Constitució comprèn el dret de tota persona a professar les creences religioses que lliurement triï o a no professar-ne cap; a canviar de confessió o a abandonar la que tenia; a manifestar lliurement les seves pròpies creences o l'absència d'aquestes, o a abstenir-se de declarar sobre aquestes; a reunir-se o a manifestar-se públicament amb fins religiosos, i a associar-se per desenvolupar comunitàriament les seves activitats religioses de conformitat amb l'ordenament jurídic general i amb el que estableix la mateixa Llei orgànica.

L'apartat b) de l'article segon d'aquesta Llei garanteix el dret de tota persona a practicar actes de culte i a rebre assistència religiosa de la seva confessió, així com a rebre una sepultura digna, sense discriminació per motius religiosos. En el mateix apartat, la Llei orgànica de llibertat religiosa garanteix també el dret de tota persona a no ser obligada a practicar actes de culte o a rebre assistència religiosa contrària a les seves conviccions personals. I l'article ter-

cer estableix que l'única limitació del dret de la llibertat religiosa és la protecció del dret dels altres a l'exercici de les seves llibertats públiques i drets fonamentals, així com la preservació de la seguretat, la salut i la moralitat pública.

L'any 1979, amb anterioritat a l'aprovació de la Llei orgànica de llibertat religiosa, l'Estat espanyol va signar els acords amb la Santa Seu. L'Estat també va signar, l'any 1992, acords de cooperació amb la Federación de Entidades Religiosas Evangélicas de España¹ (FEREDE), amb la Federación de las Comunidades Israelitas de España (FCIE) i amb la Comisión Islámica de España (CIE). En tots aquests acords, es garanteix l'assistència religiosa en establiments penitenciaris, hospitalaris, assistencials o d'altra mena, per part del personal designat per cadascuna de les comunitats religioses. Els acords amb la Federación de las Comunidades Israelitas de España (FCIE) i amb la Comisión Islámica de España (CIE) van encara més enllà i proclamen que l'assistència religiosa que s'hi preveu comprèn la que es dispensi als moribunds, així com les honres fúnebres dels ritus jueu i islàmic, respectivament.

1. Els acords amb la Federación de Entidades Religiosas Evangélicas de España (FEREDE) inclouen també la Unió d'Esglésies Cristianes Adventistes del Setè Dia d'Espanya, així com l'Església Ortodoxa Espanyola i l'Església Ortodoxa Grega a Espanya, atès que totes aquestes entitats formen part de la FEREDE.

A Catalunya, l'activitat dels serveis funeraris és regulada per la Llei 2/1997, de 3 d'abril. Pel que fa a la qüestió religiosa, cal esmentar l'article 3 d'aquesta Llei, segons el qual les persones usuàries dels serveis funeraris tenen, entre d'altres, el dret a "rebre els serveis en condicions de respecte a la intimitat, a la dignitat, a les conviccions religioses, filosòfiques o culturals i al dolor de les persones afectades." Aquest dret va ser recollit

a l'article 10.a) del Decret 209/1999, de 27 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament que regula, amb caràcter supletori, els serveis funeraris municipals. Aquest mateix Decret també dictamina, a l'article 14, que una de les activitats complementàries dels serveis funeraris ha de ser la d'encarregar-se de "les gestions davant l'Església Catòlica i altres organitzacions corresponents a la resta de confessions religioses".

3

Fitxes informatives sobre pràctiques funeràries i peticions de les diverses opcions religioses i de pensament

Totes les confessions religioses estableixen quin ha de ser el capteniment dels seus fidels quan es produeix una mort. D'altra banda, les anomenades "cerimònies laiques" també acostumen a seguir unes pautes. A les fitxes que trobareu a continuació s'hi expliquen, en cas que es donin, quins són els preceptes, els ritus o les peticions en relació amb els aspectes següents:

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

Descripció de totes les operacions que les diverses comunitats religioses duen a terme sobre el cadàver des del moment de la mort fins que aquest arriba a la seva destinació final.

■ Trasllat del difunt

Explicació de la manera com es vol efectuar el trasllat del difunt des del moment de la mort fins que aquest arriba a la seva destinació final.

■ Característiques del fèretre

Descripció dels trets que ha de tenir el fèretre, el qual, segons la legislació vigent a Catalunya, és d'ús obligatori per al trasllat, la incineració i la inhumació dels cadàvers.

■ Espai de vetlla

Descripció de les característiques que ha de tenir l'espai on resta el cadàver mentre se'l vetlla, i de les pràctiques que s'hi duen a terme.

■ **Destinació final del cadàver**

Explicació de quina és la destinació final que es vol per al cadàver, la inhumació o la cremació, així com de les característiques que es demanen per a l'espai que finalment aculli les restes mortals.

■ **Termini per procedir a la destinació final del cadàver**

Període de temps que es voldria deixar transcórrer entre la mort del difunt i el moment en què el cadàver arriba a la seva destinació final.

■ **Cerimònies**

Descripció dels actes i les cerimònies que són susceptibles de celebrar-se al tanatori, en l'àmbit del cementiri o en el lloc de culte escollit pels acompanyants del difunt. S'han exclòs d'aquest apartat tant les cerimònies que es poden realitzar just després del moment de la mort –i que, per tant, tindran com a escenari probable o bé un domicili particular o bé un hospital– com els actes que tenen lloc després de dipositar el cadàver a la seva destinació final i que, per tant, és probable que es realitzin en els llocs de culte de les diferents comunitats religioses.

Tanmateix, cal tenir en compte que totes les pràctiques funeràries s'han d'ajustar al que estableixen les nostres lleis. És per això que no sempre pot estar permès posar en pràctica allò que es voldria des de determinades creences. En el capítol següent farem menció dels límits legals que, en relació amb tots aquests apartats esmentats, estableix el Decret 297/1997, de 25 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de policia sanitària mortuòria.

Església Catòlica

És la comunitat dels homes i les dones cristians catòlics que s'agrupen territorialment per diòcesis entorn del bisbe i que reconeixen el bisbe de Roma com a vincle de comunió. En l'actualitat, el nombre de catòlics arreu del món és de més de 1.000 milions. A Catalunya, l'Església Catòlica és, de llarg, la institució religiosa amb un nombre més alt de seguidors.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Trasl·lat del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Espai de vetlla

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Destinació final del cadàver

Tradicionalment, l'Església Catòlica ha procedit a la inhumació dels cossos, preferentment en un espai beneït especialment. Tanmateix, també permet que els cadàvers siguin incinerats.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Cerimònies

Habitualment les cerimònies inclouen tres actes:

- Vetlla: la tarda o el vespre abans de procedir a l'enterament o a la incineració, persones properes al difunt resen una part de la litúrgia de les hores o el rosari.

Aquesta cerimònia també pot prendre la forma de la litúrgia de la paraula.

- Funeral: és habitual que se celebri una missa en sufragi del difunt en la qual també s'inclogui la benedicció del fèretre. Tanmateix, es pot celebrar una pregària sense necessitat de celebrar l'eucaristia, especialment si hom no es troba en una església.
- Ritu de comiat del difunt: El sacerdot, al final del funeral, expressa l'esperança en la resurrecció del difunt. Aquesta cerimònia també pot tenir lloc al cementiri o en el lloc on descansaran les restes del difunt.

Esglésies evangèliques o protestants

Les esglésies evangèliques o protestants són les que van néixer a partir de la reforma protestant que va impulsar Martí Luter (1483-1546) durant el segle XVI i dels posteriors moviments de renovació que s'han donat en el si de l'església protestant. Cadascuna d'aquestes esglésies, unides en el que és fonamental, pot tenir una orientació doctrinal i una forma d'organització específiques.

Les esglésies evangèliques són la segona confessió cristiana amb un nombre més alt de seguidors arreu del món, després del catolicisme. A Catalunya, els evangèlics també són la segona confessió cristiana, i es compten per desenes de milers. Bona part dels immigrants que han arribat a Catalunya els darrers anys són protestants, sobretot entre els procedents d'Amèrica del Sud, de l'Àfrica subsahariana i de determinats països de l'est d'Europa.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Trasllat del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

La majoria de protestants demanen que al fèretre hi hagi una creu sense imatge o bé l'absència de tota mena de símbols religiosos.

■ Espai de vetlla

Hi ha protestants que demanen l'absència de tota mena de símbols religiosos a l'espai en què es du a terme la vetlla.

■ **Destinació final del cadàver**

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ **Termini per procedir a la destinació final del cadàver**

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ **Cerimònies**

- És habitual que el dia en què es procedeix a enterrar o a incinerar el difunt es realitzi una cerimònia de comiat, amb el cos present, presidida pel pastor, amb la participació dels membres de la comunitat i, la majoria de les vegades, de familiars del difunt. L'acte pot celebrar-se a la sala de cerimònies de la funerària o a l'església de la comunitat. Als tanatoris, per tal d'ajustar-se a les disposicions, no sol superar la mitja hora de durada. A les comunitats, l'acte pot tenir una durada superior. La cerimònia, tant en un lloc com en l'altre, acostuma a consistir en la lectura de textos bíblics, una reflexió seguida d'algunes pregàries, i, de vegades, de càntics comunitaris. Ocasionalment es fa una breu ressenya de la biografia del difunt. Els símbols presents a les cerimònies poden ser una creu, sense imatge, i una Bíblia.
- Un cop al cementiri o a la incineradora, és habitual fer una breu lectura bíblica i dir una oració.

Judaisme

El judaisme és la religió del poble d'Israel i es fonamenta en el pacte entre Déu i Abraham descrit en el llibre del Gènesi. En l'actualitat es calcula que a Catalunya hi ha uns 8.000 jueus, molts d'ells originaris d'Amèrica del Sud. S'organitzen al voltant de diverses comunitats amb diferents orientacions doctrinals.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

La llei jueva especifica que un difunt jueu només pot ser tocat per persones de religió jueva. És per això que quan una persona mor, habitualment és la *hevrà qaddixà*² qui es fa càrrec del cadàver.

Aquesta germandat li treu al difunt tot el que porta (roba, objectes, dentadura postissa, etc.) i en renta el cos. A continuació, posa el cos a terra i el cobreix amb un sudari blanc. Seguidament, si el difunt és un home, li posa el *tal-lit*, un mantell acabat a les vores amb uns serrells, *tsitsit*, format per 613 fils (tants com manaments hi ha a la Torà), amb una de les vores estripada que simbolitza que el difunt ja no podrà seguir els manaments.

■ Trasllat del difunt

El trasllat ha de ser tan ràpid com sigui possible, i el més correcte, segons els preceptes jueus, seria que fossin els mateixos membres de la comunitat els qui traslladessin el difunt des del cotxe fúnebre fins a la tomba.

2. La *hevrà qaddixà* (o "germandat santa") és un grup, existent a moltes sinagogues, format tant per homes com per dones que s'ofereixen de manera voluntària per condicionar el cos, així com per fer les tasques d'acompanyament dels moribunds.

■ Característiques del fèretre

Davant l'obligació legal d'enterrar els cadàvers amb fèretre, la majoria dels jueus prefereixen que aquest sigui tan senzill com sigui possible i, preferiblement, de fusta.

■ Espai de vetlla

- No existeix cap norma específica que determini on ha de restar el difunt fins al moment en què aquest arriba a la seva destinació final. No obstant això, segons els preceptes jueus, el cadàver no pot ser exposat públicament, de manera que durant la vetlla el fèretre acostuma a estar tancat. És per aquest mateix motiu que habitualment el cadàver no és maquillat.
- Per als jueus és important no deixar en cap moment el cos del difunt completament sol ni totalment a les fosques.
- Entre els jueus no és habitual que s'enviïn flors en homenatge al difunt, i en cas de rebre-les, no solen situar-les sobre el fèretre.

■ Destinació final del cadàver

- Segons la doctrina jueva, els cadàvers han de ser enterrats tocant la terra, embolcallats únicament amb un sudari i sense fèretre. Doctrinalment, l'ús del fèretre només és permès si hom ha mort de manera violenta. Tanmateix, s'accepta utilitzar-lo si així ho exigeixen les lleis del país, tal com succeeix a Catalunya. En aquests casos, sovint es fan uns forats al taüt o s'hi introdueix una mica de terra per tal de garantir que el difunt està en contacte directe amb el sòl.
- Els jueus consideren que hi ha d'haver una separació entre les seves tombes i les dels no-jueus, tot i que no està estipulat de quina mena.
- Alguns jueus consideren que les seves tombes han d'estar orientades cap a Jerusalem.
- D'entrada, no es poden dur a terme enterraments durant el sàbat, el període que va des de la posta de sol

del divendres fins a la posta de sol del dissabte, ni durant altres dies festius del calendari jueu.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

La llei hebraica prescriu enterrar el difunt el mateix dia de la mort o com a màxim l'endemà, però, al mateix temps, també permet adaptar-se a les lleis del lloc de residència.

■ Cerimònies

Les cerimònies que se celebren depenen en gran mesura de l'orientació doctrinal de la comunitat a la qual pertanyia el difunt, així com del seu país d'origen. Tanmateix, els rituals que tot seguit presentem són alguns dels més habituals.

- Una vegada s'arriba al cementiri, entren el rabí i la família darrere del fèretre. Es baixa el fèretre a la tomba i es recita "Ha arribat al seu lloc de descans en pau". Després, el rabí agafa una mica de terra i la tira damunt la tomba. La família i els coneguts fan el mateix. Es resen dues oracions: el rabí recita el *maleh rajamin*, mentre que els familiars més propers al difunt reciten el *qaddix* (oració de dol). Habitualment els presents es distribueixen en dues línies i els familiars passen entremig mentre pronuncien aquesta oració. La cerimònia a peu de tomba dura uns 15 minuts.
- Alguns jueus duen a terme la cerimònia de la *keria*, que consisteix a fer un petit tall al vestit dels parents més propers al difunt que simbolitza l'esquinç i el dolor que produeix la mort d'aquella persona entre els seus éssers estimats. Mentre té lloc aquest acte simbòlic, es repeteix l'oració "Beneït sigui el jutge de la veritat". Aquesta cerimònia també es pot fer a peu de tomba, just abans de l'enterrament.
- És habitual realitzar un servei religiós a la sinagoga, a la funerària o al cementiri, el qual no acostuma a superar la mitja hora de durada. Normalment con-

sisteix en unes lectures bíbliques i en un elogi del difunt, però també es poden entonar cants o fer altres lectures de cos present.

- És habitual que hom no posi la làpida definitiva sobre la tomba fins passat un any des de l'enterrament.
- Molts jueus posen pedres sobre les tombes com a senyal de record cap al difunt.

■ **Altres**

- D'entrada, la llei jueva no accepta l'autòpsia.
- La mateixa llei jueva estableix l'obligació del compliment de la llei de cada país. És per aquesta raó que els preceptes religiosos s'adapten a les limitacions establertes per la legislació.

Islam

L'islam és la religió que creu que Déu es va revelar a Muhàmmad al segle VII dC. És la segona religió en nombre de seguidors arreu del món, després del cristianisme. En l'actualitat, a Catalunya els musulmans es compten per desenes de milers i procedeixen fonamentalment del Magrib, de l'Àfrica subsahariana i del Pakistan.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

- En els instants posteriors a la mort de la persona, se li tanquen els ulls i se li cobreix la cara amb un teixit blanc, mentre es recita la sura 2, 156 de l'Alcorà: “És a Déu que pertanyem, és a Ell a qui retornem”.
- Posteriorment, caldrà procedir al rentat del cos del difunt. Aquest pot ser practicat per familiars, amics o professionals, sempre que siguin musulmans i coneguin bé el procediment. Tanmateix, l'acostumen a portar a terme tres persones del mateix sexe que el difunt³, de les quals com a mínim una ha de conèixer el procediment del ritual de purificació fins al més mínim detall.

El cadàver es renta per parts, sempre de dalt a baix i en un nombre imparell de vegades, per recordar la unitat de Déu. Els homes acostumen a ser afaitats, i les dones, rasurades. Per rentar el cos s'utilitza aigua tèbia perfumada i sabó, i les parts íntimes resten tapades a la vista de la persona que renta. Quan ja s'ha fet el rentat del difunt, se li fa una ablució ritual mentre es reciten les pregàries alcoràniques adients.

3. Hi ha una excepció en el cas dels cònjuges. Així, el marit pot rentar el cos de la seva dona, i viceversa.

- Finalment, el cos és recobert amb un teixit de cotó blanc, sense costures ni ornaments, que pot ser el mateix que el que el difunt va vestir durant el seu pelegrinatge a la Meca. No obstant això, si la persona ha de ser repatriada al seu país, el rostre es deixa sense cobrir, per tal que els seus familiars el puguin identificar.

■ **Trasllat del difunt**

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ **Característiques del fèretre**

Davant l'obligació legal d'enterrar els cadàvers amb fèretre, els musulmans prefereixen caixes com més senzilles millor i sense cap mena de simbologia religiosa.

■ **Espai de vetlla**

No hi ha cap precepte religiós que expliciti on ha de restar el difunt fins que se li doni una destinació final. Tanmateix, és important que el cadàver estigui en tot moment orientat cap a la Meca.

■ **Destinació final del cadàver**

- Segons la doctrina islàmica, el cos hauria de ser inhumat directament a terra i sense fèretre, ja que hom creu que el difunt ha de retornar a la mateixa terra d'on va sortir. A més, les tombes haurien d'estar orientades cap a la Meca i han d'estar separades de les que acullen persones d'altres confessions religioses. Pel que fa a la utilització del fèretre, cal assenyalar que l'islam l'autoritza en determinats casos, com quan el cos està desfigurat o quan la mort ha estat causada per una malaltia infecciosa.

■ **Termini per procedir a la destinació final del cadàver**

- La llei islàmica marca que el difunt sigui inhumat al més aviat possible (si pot ser, abans que passin 24 hores des del moment de la mort), i mai durant la nit.

Tanmateix, l'enterrament es pot demorar si hi ha una raó que així ho exigeixi.

■ Cerimònies

- Pregària comunitària a la sala de cerimònies del tanatori o a l'oratori islàmic, anterior a la inhumació i en presència del difunt. Cal assenyalar que per dur a terme aquesta cerimònia hom requereix orientar-se a la Meca i fer diverses prostracions, per la qual cosa es fa necessari disposar d'un espai sense cadires i on sigui possible estendre catifes.
- Pregària col·lectiva al cementiri, abans d'enterrar el cadàver. Just en el moment anterior a la inhumació, l'imam o una altra persona instruïda en la tradició islàmica es col·loca al costat del cadàver i l'instrueix en les respostes que ha de donar als dos àngels que, segons la doctrina islàmica, l'interrogaran sobre els preceptes de la fe.

Església Adventista del Setè Dia

L'Església Adventista del Setè Dia és una organització cristiana creada l'any 1863 als Estats Units. El seu fundador va ser William Miller. En l'actualitat el nombre d'adventistes que hi ha a Catalunya supera el miler de persones.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Trasllet del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

Tot i que no hi ha cap precepte religiós que indiqui com ha de ser el fèretre, hi ha persones que demanen que no porti cap símbol incorporat.

■ Espai de vetlla

És habitual la petició d'absència de tota mena de símbols religiosos a l'espai en què es du a terme la vetlla.

■ Destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Cerimònies

- El dia que la persona és enterrada, se celebra una cerimònia religiosa a la capella del tanatori o a l'església de la comunitat amb el cos present. Habitualment,

en un primer moment es fa un relat biogràfic de la vida del difunt, seguit d'una petita homilia o sermó breu que és encapçalat i tancat per cants i oracions. A la darrera part de la cerimònia es realitzen lectures bíbliques i oracions.

- Al cementiri, quan hom procedeix a enterrar el difunt, s'acostuma a fer una breu lectura bíblica i una oració.

Esglésies ortodoxes

Les esglésies ortodoxes són les esglésies cristianes arrelades a la tradició primitiva (set primers concilis ecumènics, desenvolupats entre els anys 325 i 787 de la nostra era). Actualment es troben ubicades majoritàriament a l'Europa de l'Est i al Pròxim Orient. S'organitzen bàsicament en patriarcats autocèfals en comunió entre si, és a dir, cada país de tradició ortodoxa disposa d'una església pròpia, autònoma. Aquestes esglésies reconeixen entre si la mateixa fe. A Catalunya trobem comunitats pertanyents a diversos patriarcats (Romania, Moscou, Bulgària, etc.), i els fidels solen agrupar-se segons la nacionalitat. També hi ha un petit col·lectiu d'ortodoxos català, sota la jurisdicció del Patriarcat de Sèrbia, que acull ortodoxos de qualsevol procedència.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

Tot i que no existeix cap precepte religiós sobre aquesta qüestió, normalment es renta completament el cos amb aigua i sabó. Un cop vestit i posat dins del taüt, és habitual que hom col·loqui sobre el pit del difunt determinats símbols religiosos, com una icona o una creu.

■ Trasllat del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

Tot i que no hi ha cap norma religiosa que ho estableixi, es tendeixen a utilitzar fèretres de fusta amb una creu a la tapa.

■ Espai de vetlla

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Destinació final del cadàver

No es preveu la incineració.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

El temps que cal esperar abans de procedir a la inhumació no està regulat pels preceptes religiosos, però hi ha ortodoxos que prefereixen esperar tres dies abans de donar una destinació final al difunt.

■ Cerimònies

- Hom acostuma a celebrar un servei funeral, en presència del cos del difunt. Posteriorment es pot realitzar un ofici anomenat *panikhida*, al cap de tres, sis, nou i quaranta dies, i de tres, sis, nou mesos i un any després de la mort, així com en els successius aniversaris o quan els familiars o amics ho sol·licitin.
- S'acostuma a realitzar una pregària a peu de tomba.
- Just després d'haver procedit a la inhumació, alguns ortodoxos dibuixen una creu amb un vi especial sobre la terra que tapa el fèretre.

Budisme

El budisme es fonamenta en els ensenyaments que va transmetre Siddharta Gautama, Buda, entre els segles vi i v aC. El budisme acull escoles doctrinals d'orientació molt diversa, i és la quarta religió en nombre de seguidors arreu del món. Entre els budistes que hi ha a Catalunya, n'hi ha tant d'originaris de l'Extrem Orient com d'altres que han iniciat la pràctica a casa nostra.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

Per als budistes tibetans no s'ha de dur a terme cap operació sobre el cos fins passades 72 hores des del moment de la mort.

■ Trasllat del difunt

Per a determinats budistes, l'important és que el cos no sigui traslladat durant tres dies, o bé, si cal fer-ho, que es faci seguint els dictats d'un lama.

■ Característiques del fèretre

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Espai de vetlla

Entre els budistes és habitual que la vetlla d'un cos vagi acompanyada de determinades cerimònies, que poden variar molt en funció de cada comunitat. Per tant, malgrat que no existeix un precepte religiós específic sobre aquesta qüestió, hi ha budistes que demanen que l'espai de vetlla tingui prou amplitud i intimitat per tal de dur a terme aquests rituals.

■ Destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió, malgrat que el més habitual és procedir a la incineració.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

Segons les creences dels budistes tibetans, la consciència no abandona el cos en el mateix instant de la defunció, sinó que encara hi pot restar entre vint minuts i tres dies. És important que la consciència deixi el cos d'una manera adient, per la qual cosa els budistes consideren que el cos del difunt ha de restar immòbil en el lloc on s'ha produït la defunció, com a mínim, durant tres dies. Quan el compliment d'aquest precepte no és possible, hom demana que el període d'immobilitat sigui com més llarg millor, i que, en cas que calgui manipular o traslladar el cos, sigui un lama qui ho faci.

■ Cerimònies

És habitual que, de manera continuada, es realitzin pregàries a l'espai on es vetlla el cadàver. Tanmateix, la forma que prenguin aquestes cerimònies pot variar molt en funció de la comunitat a la qual pertanyia el difunt. Normalment s'hi empren espelmes i flors.

■ Altres

Els budistes mostren les seves reticències a la pràctica de l'autòpsia, perquè consideren que pot afectar negativament el difunt en les hores posteriors al decés.

Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies

L'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies va ser organitzada als Estats Units l'any 1830 per Joseph Smith Jr. Els seguidors d'aquesta Església són coneguts popularment com a mormons o "sants dels darrers dies". En l'actualitat aquesta Església compta amb més de 6.000 membres a Catalunya.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

Malgrat que no s'acostuma a realitzar cap operació sobre el cos del difunt, és habitual que als membres de l'Església se'ls vesteixi amb la roba que utilitzen en els seus temples, una túnica blanca que cobreix tot el cos i unes altres peces de roba per cobrir el cap. Aquesta pràctica, la pot portar a terme qualsevol persona de la comunitat.

■ Trasllat del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Espai de vetlla

És habitual que es demani l'absència de tota mena de símbols religiosos a l'espai en què es du a terme la vetlla.

■ Destinació final del cadàver

L'Església aconsella l'enterrament, malgrat que si es donés exigència legal, podria admetre altres alternatives.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Cerimònies

Hom acostuma a realitzar una cerimònia en record del difunt al tanatori o a la capella on assistia habitualment, dirigida per un oficial de la mateixa Església. Aquesta cerimònia es fa amb el cos present i s'inicia amb una oració, que és seguida d'un himne cantat pels assistents, algunes paraules que pronuncien alguns membres de la comunitat i, finalment, un altre himne i una nova oració. La cerimònia és oberta a tothom i es pot ajustar al temps de què es disposi. El recinte on se celebra el funeral sol estar guarnit amb flors, i no hi ha d'haver creus ni cap altre símbol religiós.

Al cementiri es du a terme la dedicació del sepulcre, una oració que realitza un membre del sacerdoci abans d'introduir el fèretre a la tomba.

Fe bahà'í

La fe bahà'í o bahaisme és la religió dels seguidors de Bahà'u'llah, qui, al segle XIX, es va proclamar missatger de Déu per a aquesta època. Els bahà'ís creuen en la unitat de Déu, la unitat i unicitat de les religions i la unitat de la humanitat. Al món hi ha més de sis milions de bahà'ís. A Catalunya actualment són al voltant d'un miler.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

- Tot i que no es considera un dels elements obligats per la doctrina bahà'í, el rentat del cos ha esdevingut un costum habitual entre la comunitat. Aquest rentat del cos es fa només amb aigua o amb aigua de roses.
- La doctrina bahà'í assenyala que cal col·locar un anell especial⁴ a la mà dreta del difunt i que seguidament cal embolcallar-lo amb un teixit blanc de cotó o seda.
- No és permès l'embalsamament del difunt.

■ Trasllet del difunt

Segons la doctrina bahà'í, no es pot traslladar el difunt a més d'una hora de distància del lloc on s'ha produït la mort, sigui quin sigui el mitjà de transport utilitzat.

■ Característiques del fèretre

El fèretre ha de ser d'un material resistent, com ara de fusta noble, pedra o vidre.

■ Espai de vetlla

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

4. Aquest anell ha de contenir la inscripció "Provinc de Déu i a Ell torno després de tot a excepció d'Ell, aferrant-me al Seu Nom, el Misericordiós i Compassiu", i només es posa als difunts que tenen més de 15 anys.

■ Destinació final del cadàver

- La doctrina bahà'í especifica que els cadàvers han de ser enterrats a terra en fosses individuals. No es permet la incineració.
- Els bahà'ís prefereixen disposar de parcel·les pròpies (encara que no exclusives) per realitzar els enterraments. En aquestes parcel·les els morts són enterrats en tombes al terra i amb els peus orientats cap al lloc on reposen les despulles de Bahà'u'llah, prop d'Akko (Israel). Així mateix, tenen una cura especial amb l'entorn de les tombes, de manera que consideren que aquestes parcel·les haurien de ser embellides i disposar, per exemple, d'un petit estany, d'arbres, de diverses plantes, etc.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

El funeral s'ha de dur a terme al més aviat possible, sempre que es doni compliment als preceptes legals.

■ Cerimònies

Abans que es produeixi la inhumació del cos és necessari que hom llegeixi l'oració pels difunts o oració per l'enterrament. Aquesta oració s'acostuma a recitar a peu de tomba i, mentre una persona la llegeix, cal que la resta d'assistents restin en silenci. Es tracta d'una oració de Bahà'u'llah que es troba recollida al *Kitab-i-Aqdas* o *Llibre més sagrat*, una de les seves obres més importants.

Hinduisme

L'origen de l'hinduisme se situa al voltant de l'any 2500 aC. L'hinduisme agrupa un conjunt de creences i de pràctiques de característiques molt diverses, i és la tercera religió en nombre de seguidors arreu del món. A Catalunya, entre els practicants de l'hinduisme, hi ha tant un important col·lectiu d'immigrants indis com nombrosos catalans d'origen.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

- Segons els costums hinduistes, cal realitzar un rentat del cos amb aigua (del Ganges, en la mesura que sigui possible), i dibuixar amb curcumina (pols d'herbes) o amb pasta de sàndal una línia que vagi des del front del difunt (entre els ulls) fins al punt més alt del cap. Normalment, el rentat el porten a terme persones del mateix sexe que el difunt, i és un ritual que pot anar acompanyat de la recitació de mantres i de determinats fragments dels textos sagrats hinduistes.
- Si el difunt és un home, se'l vestirà amb una túnica blanca, mentre que si és una dona, se la vestirà amb teixits vermells en cas que el seu marit resti viu, i amb teixits blancs si el seu marit havia mort abans que ella. Posteriorment és el cònjuge o les persones més estimades del difunt els qui li col·loquen la túnica.
- Hi ha determinades comunitats que després del rentat posen *tilak* (argila dels rius sagrats de l'Índia) al cos del difunt i li omplen la boca amb fulles de *tulasi* (un arbre sagrat). Mentre té lloc aquest ritual, es reciten mantres.

■ Trasllat del difunt

Tot i que a l'Índia els familiars del difunt l'acostumen a traslladar carregant-lo a les espatlles mitjançant una llitera

que ells mateixos han fabricat, mentre canten i realitzen sons de percussió, està permès realitzar el trasllat amb qualsevol mitjà de transport.

■ Característiques del fèretre

La tradició és no utilitzar cap fèretre ni recipient similar, ja que es considera que pot “bloquejar” la sortida de l'ànima del cos. Com que el difunt s'ha d'unir amb la naturalesa, cal que estigui tan a prop com sigui possible dels elements naturals.

Tanmateix, als països occidentals, els hinduistes solen utilitzar el fèretre més senzill que troben.

■ Espai de vetlla

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Destinació final del cadàver

- El que és més habitual entre els hinduistes és que el cadàver sigui incinerat, preferentment sense fèretre. En el moment abans de la incineració, l'home més proper al difunt dona una volta al voltant del cadàver, i durant la incineració es realitza una cerimònia.
- En el cas de persones que han aconseguit un cert nivell espiritual, com els gurus (mestres) i els *sannyasis* (renunciants), la destinació del cos depèn en gran mesura de la seva pròpia voluntat. En aquests casos, el cos pot ser llençat a un riu sagrat (preferentment el Ganges) o bé, si es tracta d'una persona molt venerada, es pot dipositar en un lloc sagrat anomenat *mahasamadhi*.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

El temps que cal deixar passar des que es produeix la mort fins que es dona una destinació final al difunt varia en funció de la casta a què pertany cada persona. Aquest termini pot oscil·lar entre poques hores i set dies.

■ Cerimònies

Hom pot celebrar diverses cerimònies per tal d'atenuar els problemes de l'ànima durant els viatges ancestrals. Habitualment aquestes cerimònies són dirigides per un braman (sacerdot hindú) o per un monjo i acostumen a incorporar elements com el foc, les ofrenes, espelmes, llànties, el cant de mantres, etc. També s'adornen els espais amb flors blanques i vermelles, tot i que s'intenta que no siguin mai flors que tinguin espines.

Sikhisme

La religió sikh va sorgir al segle xv a la regió índia del Panjab i considera que Déu es va revelar a Guru Nanak Jevi (1469-1539). És la cinquena religió en nombre de seguidors arreu del món. Tot i que és una religió d'implantació recent, a Catalunya ja hi ha diversos milers de persones, pràcticament totes procedents de l'Índia, que se'n declaren seguidors.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

La doctrina marca que el cos s'hauria de rentar completament amb iogurt, llet o aigua, alhora que es recita l'anomenat *Mool mantra*.

Un cop realitzat el rentat, els familiars del difunt el vesteixen amb un vestit blanc anomenat *bana*, el turbant i les cinc k⁵, en el cas dels sikhs que pertanyen al *khalsa*, o bé simplement amb robes netes; en alguns casos també li posen mantega a la boca. Mentre es fa tot això, es van cantant fragments del llibre sagrat sikh, *Guru Grant Sahib*, i es va recitant el *mool mantra*.

■ Trasllet del difunt

Tradicionalment, a l'Índia el trasllat dels difunts s'ha fet sempre mitjançant una llitera que els familiars carreguen a les espatlles. Tanmateix, no hi ha cap precepte religiós que estableixi com s'ha d'efectuar aquest trasllat.

■ Característiques del fèretre

Tot i que a l'Índia no utilitzen cap mena de fèretre, els sikhs n'utilitzen sense problema si és un imperatiu legal.

5. Són coneguts amb aquest nom els cinc símbols rituals que llueixen els sikhs *amritdari*: els cabells llargs, una pinta, un braçalet d'acer, una petita navalla i una peça de roba interior específica. Aquests símbols distingeixen els membres del *khalsa*, un orde compost per aquells sikhs que mostren el seu compromís amb la comunitat.

Tanmateix, prefereixen utilitzar els models més senzills, ja que no volen fer cap mostra d'ostentació.

■ **Espai de vetlla**

Entre els sikhs és habitual que la vetlla d'un cos vagi acompanyada de determinats cants i pregàries. Per tant, malgrat que no existeix un precepte religiós sobre aquesta qüestió, hi ha sikhs que demanen que l'espai de vetlla tingui prou amplitud i intimitat per tal de dur a terme aquests rituals.

■ **Destinació final del cadàver**

Habitualment els cadàvers són incinerats.

■ **Termini per procedir a la destinació final del cadàver**

Es recomana que el difunt s'incineri al més aviat possible, durant els tres primers dies després de la defunció.

■ **Cerimònies**

Mentre s'està incinerant el cos, es llegeix el *japji sahib*, seguit del *kirtan sohila*, oracions que s'han de llegir continuadament i alternativament, fins que s'acaba la incineració.

Testimonis Cristians de Jehovà

Testimonis Cristians de Jehovà és el nom amb què actualment es coneix l'entitat religiosa que va organitzar el ciutadà dels Estats Units Charles Russell l'any 1886. A Catalunya actualment hi ha més de 30.000 testimonis de Jehovà.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Trasllat del difunt

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Característiques del fèretre

L'única condició religiosa que hi ha és que el fèretre no porti cap tipus de símbol religiós.

■ Espai de vetlla

Hi ha Testimonis Cristians de Jehovà que demanen l'absència de tota mena de símbols religiosos a l'espai en què es du a terme la vetlla.

■ Destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Cerimònies

Se celebra una cerimònia en record del difunt, en forma de conferència bíblica, que normalment té lloc el dia que es porta el difunt al cementiri. En la conferència, per una banda, s'emfatitzen els valors positius que la persona

deixa als qui l'han conegut, i per altra banda, s'intenta oferir esperança a les persones properes, accentuant que el retrobament es produirà el dia de la resurrecció. Aquesta cerimònia pot durar entre deu minuts i mitja hora, i la sol dirigir un ancià de la comunitat. Es pot celebrar tant al Saló del Regne de Déu, on es reuneixen habitualment els testimonis de Jehovà, com a la sala de cerimònies de la funerària, i no és necessari que es faci en presència del cos del difunt.

Religiositat popular xinesa

Les comunitats xineses solen tenir unes pràctiques religioses on taoisme, budisme i confucianisme es barregen. Així, les creences i les pràctiques poden canviar força d'un indret de la Xina a un altre, bo i dependent de les influències religioses de cada indret. En l'actualitat a Catalunya hi ha més de 30.000 xinesos, malgrat que és difícil determinar quants d'ells practiquen aquesta forma de religiositat.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Trasllet del difunt

És tradicional que la família transporti el fèretre durant una part del trajecte en el seu camí cap a la tomba.

■ Característiques del fèretre

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Espai de vetlla

No hi ha cap precepte religiós sobre aquesta qüestió.

■ Destinació final del cadàver

Habitualment el cadàver és enterrat. Hom prefereix els espais feng-shui, és a dir, tombes que siguin assolellades, encarades al mar, amb alguna mena de corrent d'aigua proper, ventilades, etc.

■ Termini per procedir a la destinació final del cadàver

Es considera que cal deixar transcórrer dos dies des del moment de la defunció fins que es dona una destinació final al difunt.

■ Cerimònies

Abans que se li doni una destinació final, els familiars i amics s'acomiaden del difunt. Durant la vetlla de vegades es cremen alguns papers que representen béns materials que, segons la religiositat popular xinesa, la persona tindrà en la pròxima vida.

Cerimònies laiques

Hi ha una sensibilitat laica que reconeix la dimensió transcendent de l'ésser humà, vinculada a la seva concepció de l'existència d'una vida interior lliure i oberta a la recerca. Per això, homenatja la dimensió personal i la commemora poèticament i mitjançant símbols propis.

■ Característiques del fèretre

Hom ha de tenir accés a fèretres sense simbologia i a fèretres preparats per admetre la simbologia adient en cada cas.

■ Espai de vetlla

Hom ha de tenir accés a espais de vetlla neutres, sense cap mena de simbologia religiosa.

■ Cerimònies

La informació que hi ha a continuació es limita a enumerar alguns dels passatges que es repeteixen de manera més freqüent en les cerimònies laiques en record dels difunts:

- Salutació als presents per part de qui presideix la cerimònia.
- Lectura d'algun text en homenatge al difunt.
- Semblança del difunt.
- Comiat per part de la persona que presideix la cerimònia.

A més, és habitual que aquests episodis estiguin intercalats amb peces musicals⁶.

6. L'estructura d'aquest acte ha estat extreta de: SURROCA, Joan, *Manual de Cerimonial Civil*, Brau Edicions, Figueres, 2006. Sobre la mateixa temàtica, també podeu consultar: LORENTE, Ferran; VILAMITJANA, Jordi, *Propostes per a una litúrgia funerària laica*, Curbet CG Edicions, Girona, 2001. I també: GEA, Alfons, *Acompanyant en la pèrdua*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2006.

Quadre resum de les fitxes informatives

	Pràctiques de tanatopràxia	Trasllat del difunt	Característiques del fèretre	Espai de vetlla
Església Catòlica				
Esglésies evangèliques o protestants			- Absència de símbols religiosos. Només accepten una creu sense imatge.	- Absència de símbols religiosos.
Judaisme	- Rentat ritual del cos i embolcallament amb un sudari blanc. Si el difunt és home se li posa el <i>tal·lit</i> .		- En cas que l'ús de fèretre sigui indispensable, tan senzill com sigui possible i preferiblement de fusta.	- No pot restar en l'obscuritat. - Absència de flors.
Islam	- Rentat ritual del difunt i embolcallament amb un sudari blanc.		- Tan senzill com sigui possible i sense símbols religiosos.	- El cadàver ha d'estar orientat cap a la Meca.
Església Adventista del Setè Dia			- Absència de símbols religiosos.	- Absència de símbols religiosos.
Esglésies ortodoxes	- Es col·loquen alguns símbols religiosos, com una icona, sobre el pit del difunt.		- Preferència pels fèretres de fusta.	
Budisme	- No-manipulació del cadàver durant 72 hores.	- No-trasllat del cadàver durant tres dies o bé traslladar-lo seguint els dictats d'un lama.		

Destinació final del cadàver	Termini per procedir a la destinació final del cadàver	Cerimònies	Altres
<ul style="list-style-type: none"> - Tradicionalment, s'ha procedit a la inhumació dels cossos, però la incineració està admesa. 		<ul style="list-style-type: none"> - Pregàries durant el període de vetlla. - Celebració d'un funeral amb el cos present al tanatori o a l'església. - Ritu de comiat al cementiri. 	
		<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia en record del difunt amb el cos present al tanatori o a l'església. - Lectura bíblica i/o pregària al cementiri. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Inhumació directament a terra. - Separació entre les tombes dels jueus i la resta. - Tombes orientades cap a Jerusalem. - Prohibició d'enterraments durant el sàbat i festius jueus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dins de les primeres 24 hores. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia en record del difunt, al tanatori, a la sinagoga o al cementiri. - Al cementiri, oracions i cerimònia de la <i>keria</i> (esquinçat de vestidures). 	<ul style="list-style-type: none"> - Reticències a l'autòpsia.
<ul style="list-style-type: none"> - Inhumació directament a terra. - Tombes orientades cap a la Meca i separades de les d'altres confessions religioses. 	<ul style="list-style-type: none"> - Al més aviat possible. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pregària en presència del difunt al tanatori o a l'oratori. - Al cementiri, oració. 	
		<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia en record del difunt amb el cos present al tanatori o a l'església de la comunitat. - Lectura bíblica i/o oració al cementiri. 	
<ul style="list-style-type: none"> - No es preveu la incineració. 	<ul style="list-style-type: none"> - En alguns casos, hom vol esperar 72 hores. 	<ul style="list-style-type: none"> - Funeral pel difunt amb el cos present, preferentment a l'església. - Pregària al cementiri. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Preferència per la incineració. 	<ul style="list-style-type: none"> - Preferiblement després de 72 hores, però, si no és possible, el termini més llarg possible. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pregària continuada a l'espai on resta el cadàver. 	<ul style="list-style-type: none"> - Reticències a l'autòpsia.

Quadre resum de les fitxes informatives

	Pràctiques de tanatopràxia	Trasllat del difunt	Característiques del fèretre	Espai de vetlla
Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies	<ul style="list-style-type: none"> - El cadàver és vestit amb una túnica blanca. 			<ul style="list-style-type: none"> - Absència de símbols religiosos.
Fe bahà'í	<ul style="list-style-type: none"> - Rentat ritual del cos i embolcallament amb un sudari. - Col·locació d'un anell especial. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohibició del trasllat a més d'una hora de distància del lloc on s'ha produït la mort. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ha de ser de vidre, pedra o fusta noble. 	
Hinduisme	<ul style="list-style-type: none"> - Rentat ritual i es dibuixen determinats símbols al cap del difunt. - El cadàver és vestit amb una túnica blanca o vermella. 		<ul style="list-style-type: none"> - En cas que l'ús de fèretre sigui indispensable, tan senzill com sigui possible i preferiblement de fusta. 	
Sikhisme	<ul style="list-style-type: none"> - Rentat ritual amb iogurt, llet o aigua. - Es vesteix el cadàver amb un vestit blanc, el turbant i les cinc k. 		<ul style="list-style-type: none"> - En cas que l'ús de fèretre sigui indispensable, tan senzill com sigui possible. 	
Testimonis Cristians de Jehovà			<ul style="list-style-type: none"> - Absència de símbols religiosos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Absència de símbols religiosos.
Religiositat popular xinesa				
Cerimònies laiques			<ul style="list-style-type: none"> - Absència de símbols religiosos. 	<ul style="list-style-type: none"> - Absència de símbols religiosos.

Destinació final del cadàver	Termini per procedir a la destinació final del cadàver	Cerimònies	Altres
<ul style="list-style-type: none"> - Es recomana la inhumació. 		<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia en record del difunt a la capella de la comunitat o al tanatori, amb el cos present. - Al cementiri, dedicació de la tomba per part d'un membre del sacerdoti. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Inhumació directament a terra, en fosses individuals. - Parcel·les específiques, sempre que sigui possible. - Tombes orientades cap a Akka. 	<ul style="list-style-type: none"> - Al més aviat possible, respectant la llei del país. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia en record del difunt al tanatori o al cementiri. - Al cementiri, oració prèvia a la inhumació. 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohibició de l'embalsament del cos.
<ul style="list-style-type: none"> - Preferència per la incineració (millor sense fèretre). 	<ul style="list-style-type: none"> - Variable en funció de la casta de cada persona. 	<ul style="list-style-type: none"> - Diverses cerimònies prèvies i en el transcurs de la cremació. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Preferència per la incineració. 	<ul style="list-style-type: none"> - Al més aviat possible. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oracions en el transcurs de la cremació. 	
		<ul style="list-style-type: none"> - Conferència bíblica en record del difunt, al saló del regne o al tanatori. No és preceptiva la presència del cadàver. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Preferència per la incineració en espais feng-shuí. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mai abans de 48 hores. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cremació de papers durant la vetlla. 	
		<ul style="list-style-type: none"> - Cerimònia de comiat del difunt (d'estructura oberta). 	

4

Els límits legals

Els drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència tenen els límits en les lleis comunes de què s'ha dotat el nostre sistema democràtic. Aquestes lleis garanteixen el respecte al cadàver i tenen en compte la dignitat de les persones. Per tant, en cas de conflicte entre una petició feta per raons culturals o de creença i allò que estableix la legalitat vigent al nostre país, ha de prevaler aquesta legalitat.

L'activitat dels serveis funeraris ha de respectar el Reglament de policia mortuòria de 25 de novembre de 1997. És en aquest document on s'estableixen els procediments i les condicions sanitàries de les pràctiques sobre cadàvers i restes cadavèriques, dels cementiris i dels serveis funeraris públics i privats. I també és en aquest document on hom trobarà els límits a algunes de les demandes que efectuen diverses confessions religioses en l'àmbit funerari. Hi fem referència tot seguint l'esquema que hem utilitzat en les fitxes de les peticions de cada creença.

■ Pràctiques de condicionament del cadàver

Article 32

Les operacions de tanatopràxia sobre cadàvers, llevat de la refrigeració, s'han de realitzar amb posterioritat a l'emissió del corresponent certificat de defunció i de la inscripció de la mort en el Registre Civil, i transcorregudes 24 hores des de la defunció. Només en els casos en què s'hagi practicat l'autòpsia o s'hagin obtingut òrgans per a trasplantament es poden realitzar les esmentades operacions abans del transcurs d'aquest termini.

■ Trasllat del difunt

Article 9

Es prohibeix la conducció, la inhumació i la incineració de cadàvers sense el corresponent fèretre de les característiques que s'indiquen en aquest Reglament, llevat dels casos de greus anormalitats epidemiològiques o de catàstrofe. (...)

Article 26

La conducció de cadàvers s'ha d'efectuar en:

a) Vehícles automòbils proveïts de la corresponent autorització per a la prestació de serveis de transport funerari.

b) Furgons de ferrocarril de les característiques que assenyalin els organismes competents.

c) Vaixells i avions, d'acord amb les disposicions vigents i les normes que estableixen els convenis internacionals i les que exigeixen les companyies de navegació marítima i aèria.

d) Qualsevol altre mitjà que pugui ser autoritzat per l'autoritat sanitària competent. La competència per atorgar aquesta autorització correspondrà a l'alcalde del municipi corresponent quan la destinació final del cadàver sigui la mateixa localitat de defunció, i al delegat territorial del Departament de Sanitat i Seguretat Social de l'àmbit corresponent quan hagi de ser inhumat o incinerat en un municipi diferent del de defunció.

Article 28

Durant l'itinerari de conducció d'un cadàver no es poden establir etapes de permanència en llocs públics o privats, a excepció de les que tinguin per objecte la pràctica de serveis religiosos o cerimònies

laiques, d'acord amb els costums locals.

■ Característiques del fèretre

Article 10

10.1 Als efectes de la seva utilització obligatòria, segons correspongui en cada cas, es distingeix entre els tipus de fèretres següents:

a) Comú: construït amb fusta, aglomerat o un altre material biodegradable de característiques similars autoritzat d'acord amb el que preveu l'apartat 2 d'aquest article, d'un mínim de 15 mm de gruix, sense esclotxes i amb les parts sòlidament unides entre si.

b) Especial: ha d'estar compost de dues caixes; l'exterior ha de ser de fusta massissa de com a mínim 2 cm de gruix, i la interior ha de contenir làmines de zinc de 0,30 mm, com a mínim, soldades entre si, o de qualsevol altre material que compleixi tècnicament els requisits d'estanquitat.

Els fèretres especials han de ser condicionats de forma que impedeixin els efectes de la pressió dels gasos a l'interior, mitjançant l'aplicació de vàlvules filtrants o d'altres dispositius adequats.

c) Caixes per a restes: han de ser metàl·liques o de qualsevol altre material impermeable o impermeabilitzat. Les seves dimensions se-

ran les necessàries per contenir les restes adequadament.

10.2 La inclusió de nous tipus de materials per a la fabricació dels fèretres esmentats a l'apartat anterior requereix l'autorització prèvia del director general de Salut Pública.

■ Destinació final

Article 7

7.1 Qualsevol cadàver, sens perjudici del que estableix la normativa vigent sobre obtenció de peces anatòmiques per a trasplantaments i utilització de cadàvers per a finalitat científica, ha de tenir una de les destinacions finals següents:

- a) Inhumació.
- b) Incineració.
- c) Immersió en alta mar.

7.2 També han de tenir una de les destinacions indicades a l'apartat anterior les restes humanes procedents d'avortaments, mutilacions i intervencions quirúrgiques, com també les criatures abortives, sense que sigui necessari cap més requisit sanitari que el certificat mèdic que n'acrediti la causa i procedència. (...)

Article 9

Es prohibeix la conducció, la inhumació i la incineració de cadàvers sense el corresponent fèretre de les característiques que s'indiquen

en aquest Reglament, llevat dels casos de greus anormalitats epidemiològiques o de catàstrofe. (...)

Article 35

35.1 La conservació transitòria d'un cadàver és obligatòria quan ha de ser inhumat transcorregudes 48 hores des de la defunció. Aquest termini s'amplia a 72 hores si es tracta d'un cadàver intervingut judicialment.

35.2 L'embalsamament d'un cadàver és obligatori quan ha de ser inhumat transcorregudes 72 hores des de la defunció. Aquest termini s'amplia a 96 hores si es tracta d'un cadàver intervingut judicialment.

35.3 En la determinació dels terminis que preveuen els apartats anteriors, no computa el període durant el qual el cadàver hagi estat refrigerat o congelat, en els termes que preveu l'article 11.2 d'aquest Reglament.

Article 48

48.1 Les dimensions mínimes internes dels nínxols han de ser de 0,90 m d'ample, 0,75 m d'alçada i 2,60 m de fondària. Les d'infants han de ser de 0,50 m per 0,50 m amb una fondària d'1,60 m.

48.2 El terra dels nínxols ha de tenir un pendent mínim d'1% cap a l'interior.

48.3 Per a la construcció de nínxols s'han d'utilitzar sistemes que

assegurin una certa estanquitat de l'estructura i, alhora, permetin la suficient ventilació per porositat. El sistema ha d'evitar la sortida a l'exterior de líquids i olors i facilitar la destrucció del cos, aïllant totalment aquest procés del medi, per raons sanitàries i d'higiene.

48.4 Els nínxols que integren els blocs de nínxols, les fosses, les tombes, els mausoleus i els panteons han de complir els requisits que estableixen els apartats anteriors d'aquest article.

48.5 En cap cas no es poden construir nínxols nous sobre d'altres ja existents, llevat que aquesta construcció respongui a una segona fase prevista en el projecte original.

Article 52

L'enterrament de cadàvers directament a terra queda subjecte a les condicions següents:

- a) Fondària mínima de 2 m.
- b) Terreny amb una permeabilitat suficient o permeabilitzat per una capa de sauló d'un mínim de 40 cm de gruix.
- c) Utilització de sistemes que assegurin una certa estanquitat i alhora permetin la suficient ventilació per porositat. El sistema ha d'evitar la sortida a l'exterior de líquids i olors i facilitar la destrucció del cos, aïllant totalment aquest procés del medi, per raons sanità-

ries i d'higiene, i ha d'estar subjecte a la valoració establerta en el corresponent estudi hidrogeològic.

■ **Termini per procedir a la destinació final del cadàver**

Article 11

11.1 No es podrà donar destinació final a un cadàver abans del transcurs de 24 hores des de la defunció. Només en els casos en què s'hagi practicat l'autòpsia o s'hagin obtingut òrgans per a trasplantament es pot donar destinació final a un cadàver abans del transcurs d'aquest termini.

11.2 En la determinació dels terminis màxims per procedir a la destinació final d'un cadàver autoritzats en aquest Reglament, no computa el període durant el qual un cadàver hagi estat refrigerat, amb un màxim de 48 hores, o congelat, amb un màxim de 96 hores, en una instal·lació adequada per a aquestes finalitats degudament autoritzada.

11.3 Als efectes d'aquest Reglament, la temperatura de refrigeració oscil·la entre 8°C i -2°C, i la de congelació es fixa en -12°C.

5

Suggeriments i propostes d'actuació

■ Principis d'actuació

- 1** Reconeixement de la dignitat de les persones.
- 2** Respecte dels drets fonamentals comuns a totes les persones.
- 3** Respecte dels drets de llibertat de pensament, de consciència i de religió. Respecte dels drets de llibertat de culte.
- 4** Respecte a la diversitat de creences i d'opcions religioses i de pensament presents a la societat catalana.
- 5** Defensa del bé comú per damunt de qualsevol pràctica particular que hi atempti en contra.
- 6** Compliment de la legalitat vigent al nostre país.
- 7** Laïcitat o separació entre poder polític i creences religioses i distinció entre l'espai públic (el que és compartit per tothom) i l'espai privat (el que interessa a un o a molts lliurement associats).
- 8** Tracte igualitari envers totes les persones, sense discriminacions ni perjudicis per raó de les seves creences.
- 9** Aplicació dels acords subscrits per l'Estat espanyol i per la Generalitat de Catalunya amb diverses confessions religioses.
- 10** Respecte dels límits legals dels drets de llibertat religiosa.

■ Recomanacions generals

1 Cal atendre, en la mesura que es pugui, les peticions que formulin els usuaris dels serveis funeraris per raó de les seves creences, sempre que s'ajustin a la legalitat i no suposin cap molèstia per a la resta d'usuaris.

2 Cal que els professionals dels serveis funeraris tinguin present en tot moment la importància que té, per a la família i per a les amistats de la persona difunta, la celebració d'una cerimònia funerària digna.

3 Només per motius de salut, d'higiene, de seguretat i de respecte als altres, els professionals dels serveis funeraris poden demanar que els usuaris d'aquests serveis renunciïn a pràctiques derivades de les seves conviccions.

4 Els professionals dels serveis funeraris han de rebre informació sobre la realitat social plural de Catalunya i sobre les diverses sensibilitats espirituals i filosòfiques, i formació específica pel que fa als drets dels usuaris en matèria de religió, de llibertat de pensament i de consciència.

5 És convenient consultar la família o els acompanyants del difunt si les seves creences o opcions de pensament impliquen alguna mena de capteniment en relació amb el cadàver.

6 Els serveis funeraris permetran que dirigeixi la cerimònia en record del difunt qui designi la família de la persona que ha mort. En cas que aquesta no tingui referència d'un ministre o d'una persona de la seva confessió religiosa o tradició espiritual corresponent, si així ho desitja, els serveis funeraris intentaran facilitar els mitjans per proporcionar la persona adequada per dur a terme les cerimònies que s'escaiguin.

■ Recomanacions relatives a la sala de cerimònies

7 És convenient que la sala de cerimònies dels tanatoris sigui àmplia i acollidora, i que disposi dels mitjans necessaris per tal de facilitar als assistents que puguin realitzar el tipus d'acte que desitgin.

8 És convenient que les sales dels tanatoris estiguin lliures de símbols fixos, a fi de facilitar que cada grup d'usuaris pugui col·locar els símbols que vulgui, en funció de les seves creences i necessitats.

9 En el cas de tanatoris de nova construcció, cal que hom dissenyi la sala de cerimònies tenint en compte que hi ha diverses comunitats religioses que desitgen orientar-se en determinades direccions per dur a terme les pregàries. En aquest sentit, hom pot pensar en dues alternatives:

- Construir les noves sales de cerimònies amb planta rodona, hexagonal o similar, de manera que cada comunitat es pugui orientar cap a la direcció que vulgui.
- Construir sales orientades en direcció est, ja que és la direcció en què volen estar orientades la majoria de confessions religioses que tenen preceptes que regulen aquesta qüestió.

10 És convenient que les sales de cerimònies dels tanatoris tinguin la possibilitat de moure tot el mobiliari que hi hagi (taules, cadires, etc.). Això facilita que qualsevol grup pugui celebrar les cerimònies d'acord amb la seva voluntat.

11 És convenient que els tanatoris que atenguin freqüentment defuncions de determinats grups religiosos disposin de la iconografia i dels elements utilitzats en les cerimònies d'aquestes tradicions religioses. En cas de no disposar d'aquests elements religiosos, els tanatoris en permeten l'entrada, així com d'altres símbols personals per a cerimònies laiques. Cal que el personal dels serveis funeraris tracti amb el màxim respecte els símbols religiosos i els elements de culte dels usuaris.

■ Recomanacions relatives a la sala destinada al rentat ritual del difunt

12 Són diverses les tradicions religioses que realitzen un rentat ritual del difunt. Per això, és important que els serveis funeraris ofereixin la possibilitat de dur a terme aquest ritual a l'interior dels tanatoris. Per tal de garantir que aquest ritual es pugui efectuar en unes condicions adequades, i sense que això comporti contratemps excessius en el desenvolupament normal de les activitats de la funerària, es poden plantejar diferents possibilitats:

- Habilitar una sala específica per tal que s'hi pugui realitzar el rentat ritual del difunt. Aquesta és una opció especialment plausible en aquells tanatoris on hi ha demandes freqüents per a la realització del rentat. Una sala com aquesta hauria de complir els requisits higienicosanitaris necessaris, i unes condicions que permetessin preservar la intimitat durant la pràctica del ritual.
- Autoritzar la pràctica del rentat ritual a les sales de tanatopràxia dels tanatoris. Aquesta opció pot comportar que les persones que efectuen el rentat ritual coincideixin al mateix lloc amb els treballadors dels serveis funeraris que estan fent l'agençament d'altres difunts. Això pot resultar incòmode, potser, tant per a uns com per als altres; però aquest inconvenient es podria resoldre actuant en moments diferents.
- Utilització puntual d'altres sales del tanatori: Hi ha alguns tanatoris que han optat per dotar alguna sala de determinades infraestructures (fonamentalment una sortida d'aigua i un desguàs) que permetin dur a terme el rentat dels difunts en aquests espais de manera puntual. En aquests casos el cadàver es pot situar sobre una llitera metàl·lica movable i, si cal, es poden emprar mampares per assegurar la intimitat dels qui realitzen el rentat ritual.

■ Recomanacions relatives a fèretres i símbols

13 Cal recordar que, en virtut de la normativa vigent, les empreses funeràries disposen de fèretres sense cap mena de símbol religiós, preparats per admetre símbols movibles. A més, les empreses donen a conèixer l'existència de tots aquests fèretres mitjançant els catàlegs o bé a través de les exposicions de taüts que hi sol haver als tanatoris.

14 Cal recordar que les empreses funeràries disposen de fèretres de tot tipus i de totes les categories, per poder abastar un ventall molt ampli de possibles peticions. En qualsevol cas, resten obligades a disposar d'un fèretre per als serveis de beneficència, amb caràcter absolutament gratuït.

15 Cal que els professionals funeraris, a més de tenir present la normativa que regula la venda i l'oferta de fèretres i altres serveis funeraris, la donin a conèixer als usuaris.

16 Cal recordar que les empreses funeràries disposen de tot tipus de recordatoris, que es poden adaptar a les demandes de la família o dels acompanyants del difunt.

■ Recomanacions relatives a algunes pràctiques concretes

17 Algunes comunitats xineses volen procedir a la cremació de papers durant la vetlla del difunt. Per tal d'evitar riscos, cal limitar la quantitat de papers que es cremen, o bé demanar que aquesta cremació es realitzi en algun lloc que sigui adient, sempre d'acord amb el que estableix la llei.

18 Alguns budistes demanen que no es toqui el cadàver durant els tres dies posteriors a la defunció o bé durant el màxim temps possible. La llei estableix que la conservació transitòria d'un cadàver és obligatòria quan ha de

ser inhumat transcorregudes 48 hores des de la defunció. La petició esmentada podria ser atesa amb la conservació transitòria mitjançant refrigeració, amb un màxim de 48 hores, o bé amb la congelació, amb un màxim de 96 hores.

■ **Altres recomanacions**

19 Cal recordar que els drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència tenen com a límit els drets fonamentals de totes les persones, la seguretat i la moralitat públiques, i les lleis del país.

20 Hi ha la possibilitat d'adreçar-se a la Direcció General d'Afers Religiosos per sol·licitar més informació i per consultar aspectes de mediació en qüestions religioses.

Si voleu més informació o voleu contactar
amb alguna comunitat religiosa, podeu adreçar-vos a:

Direcció General d'Afers Religiosos
Departament de la Vicepresidència
Generalitat de Catalunya
C. Sant Honorat, 1-3, 2a planta A
08002 Barcelona
Tel.: 93 567 68 61
Fax: 93 567 68 68
dgar.vicepresidencia@gencat.cat

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència

www.gencat.cat/vicepresidencia/afersreligiosos

Amb la col·laboració del Gremi d'Empresaris
de Serveis Funeraris de Catalunya

www.gencat.cat

Establiment: 0,33 €. Cost/min: 0,08 €.
Tarifació per segons. IVA INCLOS